

III.

**Komentář ČR ke třetímu stanovisku Poradního výboru k Rámcové úmluvě na ochranu
národnostních menšin ohledně plnění závazků z této úmluvy
Českou republikou - ACFC/OP/III(2011)008**

Stanovisko Poradního výboru Rámcové úmluvy na ochranu národnostních menšin bylo rozesláno členům Rady vlády pro národnostní menšiny (poradní orgán složený ze zástupců státních orgánů a zástupců národnostních menšin). V říjnu 2011 proběhla v Radě diskuse ke stanovisku a k návrhu komentáře. Názory vyjádřené během diskuse byly při přípravě komentáře vzaty v úvahu.

Komentář se vyjadřuje k hlavním doporučením Poradního výboru, zejména tam, kde bylo zapotřebí doplnit či upřesnit informace obsažené ve zprávě České republiky o plnění Rámcové úmluvy. Komentář je strukturován dle článků Rámcové úmluvy. Jednotlivé komentáře jsou uvedeny citací příslušné části stanoviska Poradního výboru.

ČLÁNEK 3

Osobní rozsah aplikace

Výbor apeluje na úřady, aby udržovaly otevřený a inkluzivní přístup k rozsahu aplikace Rámcové úmluvy.

Výbor také naléhá na to, aby pravidelně přehodnocovaly zavedená kritéria způsobilosti k ochraně podle Rámcové úmluvy, aby bylo zajištěno, že kritéria nevylučují osoby z rozsahu aplikace Rámcové úmluvy nezákonným, svévolným, resp. diskriminačním způsobem.

Rámcová úmluva neobsahuje definici národnostní menšiny a ponechává smluvním stranám široký prostor k uvážení, aby si osobní rozsah aplikace úmluvy určily svými zákony.

Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin definuje národnostní menšinu následovně: „Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo“.

Tato definice nebrání tomu, aby – jak Poradní výbor zaznamenal - k některým aktivitám národnostních menšin (zejména kulturním a společenským) měli přístup i občané jiných zemí než České republiky, které s národnostními menšinami v České republice spojuje tatáž národnost.

Jakkoliv však mohou být právní systémy smluvních strany Rámcové úmluvy flexibilní a umožňovat přístup k určitým právům i osobám, které nesplňují podmínku státního občanství, nejde o povinnost, která by pro ně vyplývala z Rámcové úmluvy. V tomto kontextu Česká republika bude i nadále vnímat doporučení Poradního výboru ohledně otevřeného a flexibilního přístupu k osobnímu rozsahu aplikace Rámcové úmluvy.

ČLÁNEK 4

Právní a institucionální ochrana proti diskriminaci

Výbor naléhá na úřady, aby vhodně podpořily nově vzniklý úřad vládního zmocněnce pro lidská práva, aby mohl efektivně vykonávat svou činnost.

Úřad vládního zmocněnce pro lidská práva se aktivně podílí na přípravě vládní politiky a zákonů v oblasti lidských práv již od r. 1998, kdy jeho úřad vznikl.

Aplikace principů rovného zacházení a nediskriminace s ohledem na Romy

Úřady musí podnikat ucelené a efektivní kroky k prevenci, zamezení a trestání nerovnosti a diskriminace, kterou Romové trpí, a k podpoře tolerance a antidiskriminačních postojů napříč společnostmi.

Úřady musí zvýšit své úsilí, zejména na lokální úrovni, aby zlepšily možnosti zaměstnání Romů a jejich životní podmínky, aby zapojily Romy do všech projektů, které se jich týkají a podpořili jejich začlenění do společnosti. Zvláštní zřetel musí být brán na zlepšování bydlení v romských lokalitách.

Hlavní dokumenty vládní politiky

V r. 2009 přijala vláda *Koncepci romské integrace na období 2010 – 2013*. Cílem Koncepce je dosáhnout zlepšení sociálního postavení Romů v klíčových oblastech jejich života jako je vzdělávání a pracovní trh, bydlení, oblast sociální a zdravotní ochrany. Její součástí je *Realizační plán* s úkoly pro příslušné resorty a doporučeními pro další subjekty. Koncepce vycházela rovněž ze *Zásad dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025*, ve kterých se vláda v r. 2006 zavázala zlepšit do roku 2025 situaci Romů v oblasti zaměstnanosti a bydlení.

Na zlepšení situace Romů v oblasti zaměstnanosti a bydlení se zaměřuje i národní *Akční plán Dekády romské inkluze 2005 – 2015*, který byl vládou přijat v roce 2005. Postupné naplňování úkolů vyplývajících z Akčního plánu Dekády na národní úrovni by mělo vést k eliminaci sociálního vyloučení Romů, ke zlepšení jejich situace v oblasti bydlení a zaměstnanosti.

V r. 2011 byla schválena *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015*. Její opatření jsou zaměřena především na podporu zaměstnanosti, zapojení sociálně znevýhodněných dětí do hlavního vzdělávacího proudu, prevenci rozpadu rodiny a umisťování dětí do ústavní péče, na zlepšení situace obyvatel sociálně vyloučených lokalit v oblasti bydlení či na zajištění bezpečnosti uvnitř a v okolí sociálně vyloučených lokalit.

Pozitivní změny pro nízkopříjmové romské domácnosti by měla přinést nová *Koncepce bydlení ČR do roku 2020*, která byla vládou schválena v r. 2011. Koncepce stanovuje několik úkolů, které mají přímou vazbu na zvýšení dostupnosti bydlení pro osoby ohrožené sociálním vyloučením.

Zákaz diskriminace na trhu práce

V zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů („zákon o zaměstnanosti“), jsou zakotveny povinnosti služeb zaměstnanosti, které jsou relevantní pro národnostní menšiny:

K 1. lednu 2012 byl zákon o zaměstnanosti novelizován.

§ 4 “Rovné zacházení a zákaz diskriminace při uplatňování práva na zaměstnání” stanoví, že (1) účastníci právních vztahů podle jsou povinni zajišťovat rovné zacházení se všemi fyzickými osobami uplatňujícími právo na zaměstnání. (2) Při uplatňování práva na zaměstnání je zakázána jakákoliv diskriminace. Novelizovaný zákon neuvádí se tedy již výčet diskriminačních důvodů, ani nedefinuje přímou / nepřímou diskriminaci, ale odkazuje v této oblasti na zákon č. 198/2009

Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

Podle § 33 “Zvýšená péče při zprostředkování zaměstnání” se věnuje zvýšená péče uchazečům o zaměstnání, kteří ji pro svůj zdravotní stav, věk, péči o dítě nebo z jiných vážných důvodů potřebují. V novelizovaném znění se tedy již neuvádí demonstrativní výčet specifických skupin uchazečů o zaměstnání, jimž má být zvýšená péče věnována, ale umožňuje posuzovat situaci všech uchazečů individuálně podle jejich specifických potřeb.

Podpora sociální integrace romských lokalit

V rámci Operačního programu lidské zdroje a zaměstnanost spravovaného Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR je pro národnostní menšiny relevantní zejména prioritní osa 3 „Sociální integrace a rovné příležitosti“. Romů se týká jedna z jejich tří hlavních částí, „Podpora sociální integrace romských lokalit“.

Sociálně vyloučené romské komunity jsou považovány za skupinu nejvíce ohroženou riziky provázejícími sociální vyloučení. Cílem této oblasti podpory je především intenzivní podpora a rozvoj stávajících i nových sociálně preventivních programů a sociálních služeb realizovaných v sociálně vyloučených romských lokalitách a komunitách. Podpora je směřována přímo na pomoc jednotlivcům v procesu sociálního začleňování, na vzdělávání subjektů působících v dané oblasti, na samotné vzdělávání cílové skupiny, na změnu negativního přístupu a postoje veřejnosti a na změnu veřejného mínění majoritní společnosti proti sociálně vyloučeným romským komunitám. Podporované aktivity jsou významně doplňovány jednotnou systémovou podporou z národní úrovně.

Specifické cíle podpory:

- Přímá podpora příslušníků sociálně vyloučených romských komunit, kterým je omezen přístup ke službám a na trh práce.
- Podpora zajištění dostupnosti a kvality sociálních služeb směřujících k integraci příslušníků sociálně vyloučených romských komunit, včetně podpory v přístupu k investiční podpoře.
- Podpora oblasti prevence sociálního vyloučení a oblasti prevence kriminality.
- Podpora systémových aktivit systému sociálních služeb pro příslušníky sociálně vyloučených romských komunit, především ve vztahu k zákonu o sociálních službách, souvisejícím právním normám a k transformaci sociálních služeb, včetně podpory evaluace efektivnosti služeb.
- Posílení kapacity a řízení subjektů a organizací poskytujících nebo podporujících poskytování služeb směřujících k integraci příslušníků sociálně vyloučených romských komunit, včetně podpory partnerství na místní a regionální úrovni.

V této oblasti podpory je nyní realizováno 43 z 66 schválených grantových projektů a 4 individuální projekty. Částka alokovaných prostředků v grantových projektech v realizaci přesahuje 330 mil. Kč a částka alokace individuálních projektů činí téměř 71 mil. Kč.

Příklady projektů:

Začleňování romských rodin v Ústeckém kraji

Shrnutí projektu: Zlepšení sociálního začleňování příslušníků sociálně vyloučených romských komunit v místech realizace projektu. Zajištění dostupnosti sociálních služeb

vedoucích k odstraňování bariér k uplatnění na trhu práce a v oblastech s pracovním trhem úzce souvisejících, tj. prevence ekonomické nestability cílových skupin, poskytování sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi.

Dialogem ke změně

Shrnutí projektu: Cílem je zlepšení života obyvatel tří sociálně vyloučených romských lokalit v Ostravě. Klíčové aktivity zahrnují participační akční výzkum, komunitní práci, komunitní rozvoj a terénní programy. Aktivity podporují samostatnost a motivaci uživatelů, jejich aktivizaci a spoluvytvářejí u nich pocit zodpovědnosti za kvalitu svého života. Vytvářejí tak klíčové podmínky pro to, aby pozitivní změny v životě obyvatel sociálně vyloučených romských lokalit byly dlouhodobě udržitelné. Projekt je zaměřen i na rozvoj realizačního týmu z občanského sdružení Vzájemné soužití, s cílem zajistit odborné a kvalitní poskytování sociálních služeb a souvisejících aktivit.

V rámci oblasti „Podpora sociální integrace romských lokalit“ bylo doposud vyhlášeno 5 výzev o celkové alokaci téměř 18 mil. EUR pro předkládání individuálních projektů. V rámci těchto výzev bylo ke konci roku 2010 předloženo 15 projektů o celkovém objemu téměř 21 mil. EUR a kontrahováno 5 projektů za téměř 5 mil. EUR.

Oprávněnými žadateli u jedné z těchto výzev jsou obce. Podpora směřuje především do lokalit, ve kterých působí Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. V roce 2010 došlo k podpoře prvního projektu; příjemcem podpory je statutární město Ostrava. Cílem projektu je přispět k sociálnímu začlenění obyvatel sociálně vyloučené lokality do majoritní společnosti, a to ve všech oblastech života prostřednictvím sociální služby odborné sociální poradenství a sociálně aktivační služby pro rodiny s dětmi. Obě služby budou poskytovány v ambulantní i terénní formě.

Integrovaný operační program vedený Ministerstvem pro místní rozvoj ČR je zaměřen vedle jiného na podporu zlepšování infrastruktury pro oblast sociálních služeb. Romů se týká investiční podpora při zajištění dostupnosti takových služeb, které umožní návrat příslušníků nejvíce ohrožených sociálně vyloučených romských lokalit zpět na trh práce a do společnosti. V roce 2010 na tuto podporu alokováno téměř 260 mil. Kč. Výzva byla zaměřena na podporu výstavby, nákupu a rekonstrukce objektů pro sociální služby a fakultativní činnosti ve vybraných lokalitách, ve kterých působila Agentura pro sociální začleňování.

V roce 2011 bylo v rámci programu administrováno 11 podaných projektů a schváleno 7 projektů. Mezi podpořené služby patřily sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, nízkoprahová centra pro děti a mládež, odborné sociální poradenství, azylové domy, terénní programy, krizová pomoc, sociální rehabilitace, komunitní centrum, sportovní, vzdělávací a volnočasové aktivity v 7 městech na různých místech České republiky.

V otázce intervence ve věci sociálně vyloučené skupiny romského obyvatelstva je v rámci programu řešeno zlepšení prostředí v problémových sídlištích. Aktivity jsou zaměřeny na celkové zlepšení prostředí deprivovaných zón na úrovni statutárních měst ČR a týkají se zejména revitalizace veřejných prostředí a regenerace bytových domů (osa 5.2 – Zlepšení prostředí v problémových sídlištích). Prostřednictvím pilotních projektů se tyto aktivity propojují s aktivitami v oblasti sociálního začleňování, resp. neinvestiční podpory romských lokalit a projekty zaměřenými na vzdělávání dětí i dospělých. Investice do revitalizace veřejných prostranství a regenerace bytových domů představuje v rámci programu částku 14 mil. €. Do

konce roku 2011 bylo v oblasti regenerace problémových sídlišť podáno celkem 43 úspěšných projektových žádostí v celkové hodnotě 148 mil. Kč.

Obvinění týkající se sterilizace romských žen bez jejich předešlého svobodného a plně informovaného souhlasu

Výbor důrazně připomíná, aby úřady bez odkladu vyřešily případy odškodného v případech sterilizace bez předešlého informovaného souhlasu. Dále vyzývá, aby bylo zajištěno, že zákonná ustanovení ohledně informovaného souhlasu jsou vždy dodržována.

V letech 2004 - 2007 se se stížnostmi na porušení sterilizační procedury stanovené směrnicí Ministerstva zdravotnictví na ombudsmana obrátilo 89 žen, v převážné většině na základě informační kampaně nevládních organizací zaměřených na romské komunity. Stížnosti se týkaly lékařských zákroků provedených v l. 1961 – 2004; ve 13 případech se již nepodařilo zajistit zdravotnickou dokumentaci (zničena povodní nebo skartována), v dalších 12 případech bylo zjištěno, že žádná sterilizace nebyla provedena. Pouze 16 z podaných stížností se týkalo lékařských zákroků provedených od vstupu Rámcové úmluvy v platnost pro Českou republiku (1.4.1998). Z těchto údajů je zřejmé, že na přibližně 4000 sterilizací každoročně prováděných v ČR v dané době připadaly pouze 1 - 2 případy, kdy si pacientky stěžují na údajné nesplnění požadavků svobodného a informovaného souhlasu.

Od r. 2005 došlo k přijetí celé řady opatření s cílem zabránit opakování protiprávních sterilizací: posílení legislativních garancí svobodného a informovaného souhlasu (komplexní, revidovaná právní úprava vstupující v platnost 1. dubna 2012 mj. zavádí povinnou dvoutýdenní lhůtu mezi podáním informací o sterilizaci a vyslovením souhlasu), informační a vzdělávací kampaň, kontrola dodržování zákona provedená ministerstvem zdravotnictví.

Pokud jde o odškodnění za újmu způsobenou nesprávným postupem zdravotnického personálu, adekvátním prostředkem k jeho dosažení je občanskoprávní soudní řízení. Nedávné vyjasnění judikatury týkající se promlčecích lhůt se již promítlo do rozhodování soudů, např. v jedné kauze týkající se sterilizace vedlo k mimosoudnímu vyrovnání mezi žalobkyní a dotčenou nemocnicí.

Sterilizace provedené bez předchozího svobodného a plně informovaného souhlasu postihly jak romské, tak i neromské ženy. Šetření poradního sboru ministra zdravotnictví dospělo k závěru, že porušení právních předpisů nebyla rasově či etnicky motivována. Proto i politování, které nad protiprávními sterilizacemi vyslovila vláda v r. 2009, bylo adresováno všem postiženým ženám a nikoliv, jak uvádí Poradní výbor v odst. 55 stanoviska, jen ženám romským. Vláda k individuálním pochybením při provádění sterilizací přistupuje výlučně jako k otázce svobodného a informovaného souhlasu s lékařským zákrokem, nikoliv jako k otázce diskriminace z důvodu příslušnosti k národnostní menšině spadající pod čl. 4 Rámcové úmluvy.

ČLÁNEK 5

Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin

Podle různých mluvčích finanční podpora aktivit národnostních menšin, zejména těch početně slabších, je nedostatečná k tomu, aby pokryla potřeby těchto skupin k ochraně a rozvoji kulturní identity. Představitelé chorvatské menšiny naznačili své přání vytvořit v Jevišovce muzeum, které by dokumentovalo třistaletou historii Chorvatů na jižní Moravě.

Úřady by měly zvýšit své úsilí při podpoře iniciativ zaměřených na ochranu a rozvoj kulturní identity všech národnostních menšin, včetně těch početně menších.

Ministerstvo kultury podporuje aktivity příslušníků národnostních menšin prostřednictvím výběrových dotačních řízení 1) na projekty v programu na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v České republice, 2) na projekty v programu na podporu integrace příslušníků romské menšiny, 3) na podporu rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin.

Na projekty jsou poskytovány pouze neinvestiční finanční prostředky a nelze proto poskytnout dotace na veškeré provozní náklady, které přímo nesouvisejí s realizací projektu.

Ve všech výběrových řízeních (nejen těch, které se týkají národnostních menšin) požadavky na dotace přesahují rozpočtové možnosti Ministerstva kultury a nestačí pokrýt potřeby žadatelů. Výše poskytnutých finančních prostředků odpovídá možnostem státního rozpočtu.

Rozhodujícím kritériem při posuzování projektu není počet osob hlásících se k příslušné národnostní menšině, nýbrž kvalita předloženého projektu. Početně slabší národnostní menšiny nepředkládají tolik projektů a nerealizují tolik aktivit jako větší menšiny (např. slovenská, polská či německá) a proto dostávají méně finančních prostředků.

Ministerstvo kultury uspořádalo v roce 2009 pro předkladatele projektů v dotačním programu Podpora kulturních aktivit seminář, který byl zaměřen na formální i obsahovou kvalitu přihlášek. Pro zájemce ze slovenských organizací byla v r. 2010 zorganizována konzultace na podobné téma. Ministerstvo nabízí také individuální konzultace nad projekty.

Pokud jde o přání chorvatské menšiny vytvořit v Jevišovce muzeum, očekává se, že zástupci chorvatského sdružení předloží Ministerstvu kultury projekt v této záležitosti.

ČLÁNEK 6

Tolerance a mezikulturní dialog

Výbor vítá zřízení památníku v Letech na památku romských obětí holocaustu a Školícího a informačního centra romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu. Nicméně odsuzuje, že většina bývalého koncentračního tábora v Letech stále slouží jako prasečí farma, kterou zde zřídili komunisté v 70. letech 20. stol. Výbor s politováním zjišťuje, že úřady stále neimplementovaly své vlastní rozhodnutí z roku 1998 farmu zrušit, navzdory hlasům ze strany romských představitelů a mezinárodních orgánů. S přihlédnutím k symbolice tohoto místa, Výbor shledává další užívání prostor jako prasečí farmy jako hrubé porušení Článku 6 Úmluvy

Výbor také důrazně vyzývá úřady k tomu, aby stanovily jako prioritu odstranění prasečí farmy z prostor bývalého koncentračního tábora Lety.

V České republice existuje více než 2000 míst spojených nacistickou perzekucí (věznice, shromažďovací místa pro transport do koncentračních táborů apod.). Podobně jako v jiných zemích, některá z nich byla přeměněna v památná místa, ostatní buď zanikla, nebo se v nich odehrává běžný život (např. školy). Z řady míst, kde byli shromažďováni Romové před transportem do koncentračního tábora Osvětimi, patří k nejvýznamnějším tzv. cikánské tábory v Hodoníně u Kunštátu a v Letech u Písku.

Oba tábory, založené v roce 1939, byly jedněmi z několika desítek nápravných pracovních táborů v protektorátu Čechy a Morava. Teprve v r. 1942 byly přeměněny nejprve ve sběrné a později v cikánské tábory (*Zigeunerlager*), ve kterých byli shromažďováni Romové. Tábořem v Letech prošlo 1309 osob, 326 z nich zde zemřelo, převážně následkem tyfové epidemie, jejíž dopad byl umocněn přelidněním a špatnými hygienickými podmínkami. Čtvrtina vězňů byla propuštěna nebo utekla, ostatní byli transportováni do Osvětimi. Tábořem v Hodoníně prošlo 1396 osob, zahynulo 194 z nich, ze stejných příčin jako v Letech. Malá část vězňů byla propuštěna, zbytek byl transportován. Oba tábory byly zrušeny po odchodu posledního transportu, tábor v Letech v roce 1943, tábor v Hodoníně v r. 1944.

Na místě tábora v Hodoníně u Kunštátu byl v r. 1948 přechodně zřízen tábor nucených prací pro odpůrce komunismu. Po jeho zrušení zde vzniklo rekreační středisko. Na místě pohřebiště tábora byl v r. 1946 vztyčen kříž připomínající oběti nacismu, v r. 1997 zde byl postaven památník, u kterého jsou pořádána pietní shromáždění. V r. 2009 vláda vykoupila pozemky, na kterých se tábor nacházel, a rozhodla, že zde bude postaveno vzdělávací středisko pro připomínku romského holocaustu.

Tábor v Letech u Písku byl v r. 1943 zcela zlikvidován. Po táboře nezbyly žádné stopy, na místě nedalekého pohřebiště tábora byl vztyčen kříž upomínající oběti. Až 30 let poté byl zhruba v místech, kde se tábor nacházel, postaven vepřín. V r. 1995 byl na místě pohřebiště tábora postaven pomník, u kterého jsou pořádána pietní shromáždění.

V roce 2009 vláda rozhodla upravit pietní místa v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. Původní záměr přesunout farmu v Letech na jiné místo musel být opuštěn s ohledem na mimořádně vysoké náklady s tím spojené, které přesahují stávající možnosti státního rozpočtu.

Na úpravu památníku v Letech bylo vyčleněno 22 mil. Kč. Proběhla rekonstrukce pietního území, od okolních obcí byly vykoupeny potřebné pozemky, opraveny přístupové cesty, vybudováno parkoviště, přírodní amfiteátr pro návštěvníky, naučná cesta z obce Lety na pietní území a byly instalovány informační tabule. Na pietním území byly instalovány tři repliky ubikací, ve kterých je umístěna stálá expozice a ukázka ubytování vězňů. V budově obecního úřadu Lety bylo zřízeno Informační centrum s krátkodobými, průběžně obměňovanými výstavami. Opraveny byly i pamětní desky romským obětem tábora na hřbitově v Mirovicích.

Kulturní památka Lety byla zařazena do propagačního materiálu Památníku Lidice a NKP Ležáky, který nyní tvoří soubor třech památníků s názvem „Památníky obětem nacismu“. Vzniklo několik propagačních materiálů, publikována byla brožura s názvem „*Lety – život za plotem*“ a byla uspořádána putovní výstava se stejným názvem. Výstava byla prezentována mj. v Muzeu romské kultury v Brně a na řadě škol. Tento materiál je distribuován na informační střediska, do řady hotelů a kulturních památek. Další propagační materiál byl vytvořen pro školy a cestovní kanceláře. V informačním zvukovém průvodci v centru města Písek je zařazena upoutávka na památník Lety. K propagaci památníku slouží i webové stránky www.lety-memorial.cz.

Klíčové aktivity probíhají v oblasti vzdělávání. Bylo vydáno výukové DVD pro základní a střední školy „Lety u Písku – místo, o kterém se nesmí mlčet“. DVD prostřednictvím krátkých textů a obrazové dokumentace mapuje historii bývalého cikánského tábora Lety ve třech jazykových verzích (česká, romská a anglická). Byl akreditován seminář pro učitele „Tábory – nástroje perzekuce“. Cílem semináře je prohloubit poznatky o systému nacistických

koncentračních táborů, získat přehled o fungování cikánského tábora Lety a táborů nucených prací a nápravně pracovních táborů v době komunismu.

Návštěvnost pietního místa v Letech v roce 2010 přesáhla 10 000 návštěvníků. Jedná se o pozitivní signál vypovídající o tom, že česká a romská společnost projevuje zájem o tuto historickou kapitolu.

Je zjevné, že romský holokaust již v České republice díky řadě aktivit zaměřených na vzdělávání a připomínku získal náležité místo ve veřejném povědomí. Na obou hlavních místech s romským holokaustem spojených je památka obětí uctěna náležitým způsobem, buď v místě bývalého tábora, nebo na místě, kde jsou pohřbeny oběti. S přihlédnutím k daným okolnostem proto nelze akceptovat tvrzení Poradního výboru, že dochází k porušení Rámcové úmluvy.

Výbor naléhavě vyzývá úřady ke zvýšení úsilí v boji proti projevům xenofobie, intolerance a rasismu. Výbor zejména vyzývá k tomu, aby byly podniknuty kroky k potírání rasistických projevů v médiích, včetně politické arény, v duchu doporučení Výboru ministrů č. R (97)20 o „Hate-speech“, především vůči Romům.

V roce 2009 podepsali všichni členové vlády, předsedové obou komor parlamentu a předsedové parlamentních politických stran Dohodu o společném postupu proti nárůstu extremismu a rasismu. V dohodě jednoznačně odsoudili šíření extremistických nálad a vyvolávání atmosféry konfrontace a násilí ve společnosti; odmítli jakékoliv projevy rasové diskriminace a pokusy o vymáhání rasové nadřazenosti a etnické či sociální segregace; zavázali se k tomu, že nepřipustí, aby tyto názory a myšlenky pronikly do veřejného diskursu a předvolebního boje; vyzvali veřejnou správu, aby efektivně využívala všech dostupných právních nástrojů k překonání těchto názorů a nálad; zavázali se k tomu, že při výkonu svých funkcí budou podporovat veškeré aktivity vedoucí k omezení nárůstu pravicového a levicového extremismu a že budou vystupovat proti všem projevům rasové diskriminace ve společnosti.

V roce 2009 vláda schválila *Strategii boje proti extremismu*. Naplňování této strategie je každoročně vyhodnocováno ve *Zprávě o problematice extremismu na území České republiky*, jejíž součástí jsou i aktualizované úkoly strategie, které reagují na vývoj extremistické scény a rasově motivované trestné činnosti. Úkoly ukládaná příslušným resortům se zaměřují i na prevenci extremismu, rasismu a xenofobie. V tomto ohledu hraje klíčovou roli Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které prostřednictvím metodického vedení, tvorby rámcových vzdělávacích programů a tvorby výukových materiálů podporuje školy při realizaci multikulturní výuky a výchovy k toleranci. Na takto zaměřené projekty přerozděluje finanční prostředky v rámci dotačního programu na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy.

Z podnětu vlády Nejvyšší správní soud v r. 2010 rozpustil Dělnickou stranu, která se dlouhodobě projevovala výraznými antiromskými postoji.

Jasným signálem pro společnost o tom, že v ČR nebude tolerováno rasově motivované násilí a etnická intolerance, bylo v r. 2010 vynesení přísných trestů nad pachateli žhářského útoku na romská obydlí ve Vítkově, ke kterému došlo v r. 2009. Pachatelé byli potrestáni výjimečnými tresty v rozmezí 20 až 22 let. Soud kvalifikoval jejich jednání jako pokus o několikanásobnou rasově motivovanou vraždu. Tento rozsudek se stal klíčovým pro rozhodování ostatních soudů v obdobných záležitostech.

Česká mediální legislativa zakazuje jakékoli formy diskriminace a podněcování nesnášenlivosti. Provozovatelé rozhlasového a televizního vysílání jsou povinni zajistit, aby vysílané pořady nepodněcovaly k nenávisti z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Do programů nesmějí být zařazovány pořady, které mohou utvrzovat stereotypní předsudky týkající se etnických, náboženských nebo rasových menšin. Obdobně je koncipována ochrana i v audiovizuálních mediálních službách na vyžádání, tj. pořadů poskytovaných zejména prostřednictvím internetu. Dohled je svěřen specifickému regulačnímu orgánu Radě pro rozhlasové a televizní vysílání, která stojí mimo systém státní správy právě s ohledem na nezávislost fungování médií.

Boj proti diskriminaci, nepřátelství a násilí z etnických nebo rasových důvodů

Výbor vyzývá úřady, aby zajistily, že budou podniknuty rychlejší, důraznější a efektivnější kroky k prevenci, vyšetřování a stíhání pachatelů trestných činů s rasovým podtextem a prováděly nepřetržitý monitoring tohoto fenoménu ve společnosti.

Výbor také očekává, že kompetentní úřady budou brát při vyšetřování rasového motivu trestných činů vůči Romům v úvahu, že diskriminace na základě etnického původu zasahuje jádro lidské důstojnosti a že v důsledku toho budou vyšetřovat a vynášet rozsudky s větším zřetelem na to, zda byl čin rasově motivován.

Viz komentář k čl. 6.

ČLÁNEK 9

Přístup příslušníků národnostních menšin k médiím

Výbor vyzývá úřady, aby dále podporovaly rádiové a televizní vysílání pořadů pro menšiny v jazycích těchto menšin.

Dále by měly odpovědné orgány zajistit, aby byly menšiny konzultovány redakcemi a podpořit přímé zapojení menšin v přípravě materiálů přijímáním novinářů z národnostních menšin do redakcí rozhlasových a televizních pořadů, zejména v oblastech, kde příslušníci menšin představují podstatnou část populace.

Česká republika bude pokračovat v podpoře rádiového a televizního vysílání pořadů pro menšiny. Pokud jde o přijímání novinářů z národnostních menšin do rozhlasu a televize, je třeba mít na paměti, že rozhodování v této věci přísluší výlučně veřejnoprávním a soukromým médiím, do jejichž nezávislosti vláda nemůže zasahovat.

ČLÁNEK 11

Přijetí a křestní jména v jazycích menšin

Výbor vyzývá úřady, aby interpretovaly zákon o matrikách způsobem, který co možná nejvíce pokrývá potřeby příslušníků národnostních menšin v souladu s článkem 11 Rámcové úmluvy.

Výbor očekává, že odpovědné orgány podniknou nutná opatření k tomu, aby se zvýšila informovanost na straně matričních úředníků s ohledem na práva příslušníků národnostních menšin podle poslední úpravy zákona o matrikách.

Ministerstvo vnitra nezaznamenalo žádnou stížnost příslušníků národnostních menšin na nesprávnou či nedostatečnou znalosti při aplikaci novely zákona o matrikách. Uvedená problematika bude nicméně znovu zařazena do programu metodických porad na úseku matrik, pořádaných dvakrát do roka.

Dvojazyčné nápisy a místní názvy

Výbor žádá úřady, aby podnikly více proaktivní opatření, která by zajistila, že ustanovení článku 11, odstavce 3 Rámcové úmluvy jsou účinně implementována na regionální i místní úrovni.

Na podnět Rady vlády pro národnostní menšiny připravuje Ministerstvo vnitra návrh novelizace zákona o obcích, týkající se dvojazyčných názvů a zřizování výborů pro národnostní menšiny. U obou bude rozšířena možnost o podání žádosti sdružení, jež zastupuje zájmy menšiny. Na základě žádosti bude obec povinna instalovat nápisy a zřídit výbor.

ČLÁNEK 12

Rovný přístup ke vzdělání, situace Romů

Výbor naléhá na úřady, aby bez dalšího odkladu odstranily praktiky, které vedou k pokračující segregaci romských dětí v oblasti vzdělávání a zajistily, aby romské děti měly rovné příležitosti přístupu ke všem úrovním vzdělání. Zejména musí být podniknuty kroky k tomu, aby nebyly nesprávně zařazovány do praktických škol a aby bylo zajištěno, že je nutné obdržet informovaný souhlas rodičů s tímto umístěním.

Od vynesení rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D. H. a ostatní versus ČR probíhá na úrovni státních institucí, v odborných kruzích i na úrovni místní samosprávy a občanských iniciativy diskuse o vyrovnání šancí znevýhodněných skupin dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a zvýšení jejich účasti na vzdělávání ve školách hlavního vzdělávacího proudu.

Tato diskuse vyústila v březnu 2010 v přijetí Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání (NAPIV) vládou. První fáze NAPIV, která nyní probíhá, je fází přípravnou, zaměřenou na formulaci potřebných opatření na podporu inkluzivního vzdělávání. Ačkoliv implementační fáze má začít v r. 2013, některá opatření jsou plněna již teď.

Nejdůležitějším provedeným opatřením byla novelizace vyhlášek upravujících vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Vyhláška č. 147/2011 Sb. s účinností od 1. 9. 2011 zakazuje přijímání sociálně znevýhodněných žáků, tedy i žáků romských, do vzdělávacích programů nebo škol určených pro žáky s mentálním postižením. Podpůrným opatřením je vyhláška 116/2011 Sb., která přesně stanoví náležitosti poradenského procesu, zejména informovaného souhlasu u průběhu, náležitostech a dopadu poradenského procesu pro dítě, žáka nebo studenta. Tato vyhláška také vyžaduje každoroční opakování diagnostiky za účelem

aktuálního posuzování vhodnosti zařazení ke vzdělávání nebo vhodnosti užívaných vzdělávacích podpor.

Dopad uvedených změn v praxi ověří průzkumy prováděné Českou školní inspekcí a ombudsmanem. Jejich výsledky by měly být dostupné na jaře 2012 a budou reflektovány při přípravě a plnění dalších opatření.

Výkon rozsudku v kauze D.H. a ostatní zůstává i nadále prioritou vlády. Jeho průběh je sledován Radou vlády pro romské záležitosti a zejména pracovní skupinou na Úřadu vlády, která zahrnuje zástupce vlády, parlamentu a další experty. Pro podrobnější informace poskytnuté Českou republikou k výkonu rozsudku viz dokumenty Výboru ministrů DH-DD(2010)583E, DH-DD(2010)584E a DH-DD(2011)1064E.

Výbor vyzývá úřady, aby svou prioritou zvýšily úsilí o zajištění přístupu romských dětí do předškolních institucí a garantovaly, že osnovy těchto školek jsou v souladu s potřebami vícejazyčné skladby daných skupin.

Situace při umístění dítěte do mateřské školy je v současnosti svízelná pro všechny skupiny obyvatel ČR z důvodu nedostatečné kapacity těchto zařízení. V případech sociálně vyloučených romských rodin je překážkou i bydliště ve vyloučené lokalitě, kde je dostupnost mateřských školek horší oproti běžnému prostředí.

Dalším znevýhodňujícím faktorem bývá špatná finanční situace vyloučených romských rodin, které nejsou schopné či ochotné hradit náklady spojené s předškolním vzděláváním. Svou roli v účasti romských dětí v předškolním vzdělávání hrají i postoje romských rodičů a nedocení významu předškolní přípravy pro budoucí úspěch dítěte v základní škole. Mateřská školka je vnímána jako určitý nadstandard s ohledem na to, že mnoho romských matek je v domácnosti a může zajistit péči o dítě bezplatně.

Ke zmírnění či k eliminaci sociálního znevýhodnění romských dětí může výrazně přispět využití včasné péče, která spočívá ve včasné diagnostice jejich speciálních vzdělávacích potřeb, na níž navazuje včasná pedagogická intervence propojená s intervencí sociální (formou cílené osvěty a sociálním práce s rodiči romských dětí). Jejím cílem by měla být celková stabilizace rodinného prostředí tak, aby byli rodiče schopní vytvořit dítěti podnětné prostředí pro jeho správný vývoj. MŠMT dotuje projekty zaměřené na předškolní přípravu romských dětí v rámci Programu na podporu romské integrace.

Za účelem zvýšení míry inkluзивity českého školství vytvořilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dva strategické dokumenty - *Akční plán Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí* a *Národní akční plán inkluзивního vzdělávání*.

Akční plán Koncepce včasné péče z roku 2009 vychází z předpokladu, že určující a nezastupitelnou roli v předcházení neúspěšnosti dětí ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí ve škole (zejména při vstupu do 1. tříd základní školy) nesporně sehrává adekvátní předškolní příprava dětí dané cílové skupiny a práce s celou rodinou, zejména však s matkou dítěte v předškolním věku. Akční plán vymezuje rámec aktivit realizovaných s cílem předcházet vzniku sociálních handicapů, v jejichž důsledku se děti socializující a následně trvale žijí v sociálně znevýhodňujícím prostředí a díky tomu nedosahují naplnění svého vzdělávacího potenciálu a předčasně ukončují vzdělávání. Cílem dokumentu je vytvářet předpoklady pro zvýšení jejich školní úspěšnosti, prodloužení vzdělávací dráhy a následné získání kvalifikace, a to

už od raného a předškolního věku znevýhodněných dětí. Součástí akčního plánu jsou opatření zaměřená na podporu:

- odborné přípravy pedagogických pracovníků na práci s dětmi ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí (tj. i na práci s dětmi, které vyrůstají v jinojazyčném prostředí);
- standardizace a metodické podpory programů a opatření včasné péče prostřednictvím vytvoření standardů včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí;
- realizace programů a opatření zaměřených na zvýšení počtu dětí ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí ve školách hlavního vzdělávacího proudu;
- zavedení systému přezkoumání odborných stanovisek poradenských zařízení a zařízení preventivní výchovné péče;
- podporování výzkumných záměrů v oblasti vzdělávání dětí předškolního věku se sociálním znevýhodněním.

Předškolní vzdělávání je i jednou z dílčích oblastí *Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání* (NAPIV) schváleného vládou v r. 2010. Jeho součástí je zavedení nutných opatření k ukončení přetrvávající segregační praxe v českém školství a současně k prevenci jakýchkoli diskriminačních jevů, se kterými se setkávají i romské děti. Opatření zaměřená na předškolní vzdělávání směřují k:

- vytvoření organizačních, materiálních a personálních podmínek pro rozvoj inkluzivního vzdělávání v oblasti institucionalizovaného předškolního vzdělávání v mateřských školách;
- zpracování návrhů opatření řešících rozvoj inkluzivního vzdělávání v oblasti předškolního vzdělávání v návaznosti na mechanismy rané a včasné péče;
- zpracování návrhů a pilotní ověření alternativních proinkluzivně orientovaných modelů předškolní přípravy;
- zpracování studií proveditelnosti povinného předškolního vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky;
- zpracování studie proveditelnosti nárokovosti předškolní přípravy v plném rozsahu.

Na podporu včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí se zaměřuje i *Koncepce romské integrace na období 2010 – 2013*, která za tímto účelem podporuje zvýšení dostupnosti a provázanost služeb včasné péče v sociálně vyloučených romských lokalitách. V této oblasti Koncepce počítá se:

- zvýšením dostupnosti *sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi od 0–6 let*, jejichž činnost by měla být propojena s činností školských poradenských pracovišť (součástí těchto aktivit by měla být osvěta a rozvoj rodičovských kompetencí tak, aby byli rodiče schopni úspěšně zajistit rozvoj potenciálu svých dětí a tím jim usnadnit vstup do povinné školní docházky);
- rozvoj sítě předškolního vzdělávání pro rodiny s dětmi ve věkové kategorii od 3–6 let, které zahrnuje vzdělávání v mateřských školách a v přípravných ročnících v kombinaci s programem asistenta pedagoga pro děti se sociálním znevýhodněním;
- propojení sociální práce poskytované obyvatelům sociálně vyloučených romských lokalit s osvětou zaměřenou ovlivňování postojů romských rodičů znevýhodněných dětí

a zvýšení jejich informovanosti o pozitivním vlivu účasti dětí v systému včasné péče na jejich úspěšný vstup do povinné školní docházky.

Významnou roli při zvyšování vzdělanostních šancí znevýhodněných romských dětí v předškolním věku hrají nestátní neziskové organizace, které realizují bohatou nabídku programů zaměřených na podporu včasné péče. Tyto programy jsou financované ze státního rozpočtu, z dotačních programů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (zejména Program na podporu romské integrace) i z rozpočtu Úřadu vlády ČR (program Předcházení sociálnímu vyloučení a odstraňování jeho důsledků).

ČLÁNEK 14

Výuka menšinových jazyků a vzdělávání v těchto jazycích

Výbor vyzývá úřady, aby pokračovaly ve sledování situace ve spolupráci s představiteli menšin, uvážily, zda rámce pro výuku v menšinových jazycích korespondují s aktuálními potřebami a případně podnikly kroky na odstranění nedostatků.

Výbor se domnívá, že by odpovědné orgány měly pokračovat ve vzdělávání učitelů v romském jazyce a ve vyvíjení potřebných výukových technik, přičemž je třeba brát v úvahu Rámcovou osnovu pro romštinu, s cílem vytvořit příležitosti výuky v romském jazyce, pokud bude dostatečná poptávka.

Úřady by měly zvážit podporu dvojjazyčných a duálních výukových modelů, které mohou oslovit děti z obou skupin.

Výuka romštiny je sama o sobě komplikovaná tím, že samotná romština je užívána v mnoha dialektech, nebyla kodifikována její spisovná norma. Tento problém pomáhá překonat Rámcová osnova pro výuku romského jazyka připravená Radou Evropy, ze které bude MŠMT vycházet. V první fázi nabídne školám v lokalitách s výrazným zastoupením romských žáků semináře romského jazyka pro učitele a metodiku výuky. Koncepte seminářů bude připravena ve spolupráci s odborníky - romisty. V další fázi MŠMT podpoří výuku romského jazyka v těch školách a vzdělávacích centrech, která budou mít odpovídající personální zabezpečení, tj. kvalifikovaného učitele romského jazyka. Překonat nedostatek kvalifikovaných odborníků pro výuku romštiny by měl program výuky romštiny pro pedagogy na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy.

Dalším užitečným nástrojem Rady Evropy jsou Evropská jazyková portfolia – učím se romsky pro 1. a 2. stupeň základní školy (včetně příručky pro učitele). MŠMT zajistilo pro učitele překlad těchto materiálů do češtiny, lovardského jazyka a severocentrálního dialektu romštiny.

ČLÁNEK 15

Účast příslušníků národnostních menšin v rozhodovacím procesu

Výbor vyzývá úřady, aby po konzultacích s představiteli menšin přezkoumaly zákonná ustanovení a administrativní opatření a praktiky, které regulují vytváření, jmenování a fungování výborů s cílem odstranit nalezené nedostatky.

Také vyzývá úřady, aby zajistily, že výbory jsou účinně vytvářeny, aby předkládaly problémy menšin a garantovaly jejich práva v obcích, které splňují zákonné limity pro jejich vytvoření. Měla by být také podniknuta další opatření proto, aby tyto výbory plnily svou funkci efektivně

a byla zajištěna jejich spolupráce s místními úřady včetně společných konzultací a tam, kde je to třeba, přístup ke vzdělání a právní pomoci.

Viz komentář k čl. 11.

Účast Romů

Je potřeba vyvinout větší úsilí pro nalezení způsobů, jak podstatně zlepšit účast Romů, včetně romských žen, na rozhodovacích procesech. Úřady by měly zajistit, aby Romové a jejich organizace byli považováni za klíčové partnery ve vládních programech zaměřených na zlepšení jejich situace. Zároveň by je měli přizvat k navrhování, implementaci, sledování a hodnocení opatření, prováděných jednotlivými ministerstvy při implementaci Konceptu romské integrace.

Úřady by měly pokračovat ve svém úsilí rozvíjet a efektivně implementovat opatření, určená k řešení problémů, kterým Romové čelí v oblastech osobní bezpečnosti, vzdělávání, adekvátního bydlení, sociální ochrany, zdravotní péče a přístupu k zaměstnání. Alokace potřebných zdrojů je podmínkou sine qua non řešení této situace.

Úřady vyzýváme, aby podnikly kroky k zajištění efektivní účasti Romů na rozhodovacím procesu.

Základním předpokladem efektivní inkluzivní politiky je aktivní účast Romů při jejich tvorbě, realizaci i vyhodnocování. Participace Romů zaručuje, že vytvořené politiky vycházejí z aktuálních potřeb této cílové skupiny a respektují další zákonitosti a kulturní odlišnosti fungující uvnitř romských komunit. Druhým pozitivem aktivní participace Romů je postupné zvyšování jejich odpovědnosti za spravování a řízení záležitostí romské menšiny.

Nejvyšším orgánem, který umožňuje participaci zástupců romské menšiny při tvorbě a realizaci inkluzivní politiky na národní úrovni je právě *Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny*, jejíž občanskou část tvoří patnáct zástupců Romů z různých regionů ČR, kteří mají dlouhodobé pracovní i osobní zkušenosti se širokou paletou problémů týkajících se romské integrace. Sedm romských členů dlouhodobě působí na postech krajských koordinátorů pro romské záležitosti na úrovni krajů nebo jako romští poradci na úrovni obcí s rozšířenou působností.

Další příležitostí k prosazování potřeb a oprávněných zájmů romské menšiny je pro zástupce Romů účast ve *výborech pro národnostní menšiny* na úrovni krajů a obcí, jejichž zřízení se odvíjí dle § 117 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích a dle § 78 zákona č. 129/2000 Sb. o krajích, od výsledků sčítání lidu. Účast Romů ve výborech pro národnostní menšiny umožňuje v praktické rovině výkon jejich práva účasti na řešení záležitostí, které se jich týkají (dle ustanovení § 6 zákona č. 273/2001 Sb.). Výbor slouží jako platforma pro řešení aktuálních témat a problémů národnostních menšin, pro sdílení názorů a vyjasnění si případných nedorozumění. Výbory se často zabývají tématy jako je integrace dětí z národnostních menšin do českých škol, bytovou problematikou související s postavením menšin a migrantů ve společnosti, situací na trhu práce, kulturními a náboženskými specifiky menšin, výkonem práv příslušníků národnostních menšin.

Na úrovni obcí byly zřízeny výbory v Ústeckém, Karlovarském, Královéhradeckém, Jihomoravském, Olomouckém a Moravskoslezském kraji. Např. v Moravskoslezském kraji byl Výbor pro národnostní menšiny s romským zástupcem zřízen na krajské úrovni, dalších 31 výborů vyvíjí činnost na úrovni obcí. V ostatních krajích výbory zřízeny nebyly z důvodu nedostatečného počtu osob přihlášených při sčítání lidu k příslušnosti k národnostní menšině

nebo z důvodu nezájmu národnostních menšin řešit své záležitosti ve výborech pro národnostní menšiny. V Ústeckém kraji byla v rámci Výboru pro národnostní menšiny zřízena Pracovní skupina pro romské etnikum, která se samostatně zabývá tématem sociálního vyloučení Romů a možností čerpání dotační podpory z ESF k jeho řešení. V několika dalších krajích a městech, kde výbory nefungují, byly zřízeny dodatečně odborné komise v rámci Rady kraje či obce zabývající se agendou romské menšiny se zastoupením romských členů.

Příležitost ke změně poskytlo sčítání lidu v r. 2011, na základě jehož výsledků dojde nově k ustanovení výborů i k obměně jejich členské základny. Možnost účasti Romů ve výborech byla jednou z dílčích oblastí, na kterou se zaměřila informační kampaň Rady vlády pro záležitosti romské menšiny. Kampaň vysvětlovala Romům dopad výsledků sčítání lidu na výkon práv příslušníků národnostních menšin, která vyplývají ze zákona o právech příslušníků národnostních menšin. Jejím cílem bylo odvrátit trend zmenšování počtu osob, které se při sčítání lidu hlásí k romské menšině.

Participace Romů při tvorbě a realizaci inkluzivních opatření se uskutečňuje i prostřednictvím občanské iniciativy Romů. Od roku 1989 se v ČR rozvíjí síť občanských sdružení, u jejichž zrodu a dalšího působení jsou Romové. Tato sdružení se zabývají nejčastěji poskytováním sociálních služeb, dále realizováním vzdělávacích a volnočasových aktivit pro osoby různých věkových kategorií, kromě toho realizují kulturní akce a festivaly na podporu romské kultury. Menšinová část těchto organizací se zabývá mediální činností (např. Romea, o.s.) nebo se angažuje politicky. Tento trend lze hodnotit pozitivně, protože dokládá zvyšující se zájem zástupců romské menšiny o aktivní účast při řešení romských záležitostí, zejména při řešení situace jiných Romů, kteří se v důsledku sociálního vyloučení ocitli v nouzi. Velmi silné zastoupení romských organizací je v Olomouckém kraji (12), kde však některé organizace delší dobu nevyvíjejí žádné aktivity, dále v Královéhradeckém kraji (10), v Moravskoslezském kraji (9), v Hl. m. Praze (8) nebo ve Zlínském kraji (7). Tyto organizace významnou měrou podporují zaměstnanost Romů, protože prostřednictvím svých projektů nabízí této cílové skupině nejen pracovní uplatnění, ale i příležitosti k dalšímu vzdělávání a zvyšování profesní kvalifikace. Řada organizací prosazuje naplňování potřeb Romů při tvorbě strategií romské inkluze nejen na lokální, ale i na krajské a národní úrovni.

Ve veřejné správě Romové působí na postech terénních pracovníků, romských poradců nebo koordinátorů pro romské záležitosti. Ojedinele působí na vedoucích pozicích nebo jako členové zastupitelstva obcí či krajů.

Ministerstvo vnitra od roku 2009 realizuje „Program prevence kriminality a extremismu – Úsvit“, jehož smyslem je zvyšování bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách, eliminace sociálně rizikových jevů a prevence útoků páchaných s extremistickým motivem i zapojení obyvatel lokalit včetně Romů do co nejširší škály aktivit s cílem:

- nastartovat perspektivní a efektivní spolupráci mezi státní správou, samosprávou a obyvateli sociálně vyloučených lokalit při zlepšování bezpečnostní situace v lokalitě,
- zaangažovat obyvatele na zlepšení kvality života a bezpečnostní situace v lokalitě a posilovat jejich odpovědnost za své životy, za prostředí v němž žijí,
- zlepšit bezpečnostní situaci v lokalitě.

V letech 2009 až 2011 bylo v rámci Programu Úsvit podpořeno 58 dílčích aktivit v částce asi 13 mil. Kč, především v krajích s největším počtem sociálně vyloučených lokalit obývaných z velké části

Romy – Ústecký a Moravskoslezský kraj. V rámci Programu Úsvit a jeho dílčího projektu Asistent prevence kriminality bylo v průběhu let 2009 až 2011 zaměstnáno celkem více než 100 občanů ČR včetně Romů. V současné době je jich aktivně zaměstnáno cca 40. Na roky 2012 až 2013 je připraven a schválen projekt z prostředků ESF, v rámci kterého bude dlouhodobě zaměstnáno 50 asistentů, z nichž velkou část budou opět tvořit Romové. V případě Asistentů prevence kriminality se jedná o osoby, které jsou dlouhodobě nezaměstnané a obtížně hledající své uplatnění na trhu práce. Po absolvování vzdělávacích kurzů a praktickém výkonu asistenta mají vyšší šanci na získání řádného zaměstnání.

Program Úsvit je ze strany Ministerstva vnitra nabídnut i samosprávám měst Šluknovského výběžku (Rumburk, Varnsdorf a Šluknov) i městu Nový Bor. V každém z těchto měst bude realizován minimálně jeden preventivní projekt.